

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Kenan Malik, Fero Sebej

A multikulturalizmus korlátai

A sokféleség kezelése az új Európában

Published 24 August 2011

Original in **English**

Translation by **Gáti Tibor**

First published in **Magyar Lettre Internationale 81 (2011) (Hungarian version); Eurozine (English version)**

Downloaded from eurozine.com (<http://www.eurozine.com/a-multikulturalizmus-korlatai/>)

© Kenan Malik, Fero Sebej / Magyar Lettre Internationale Eurozine

A multikulturalizmus, mint politikai folyamat éppen a sokféleségben rejlő előnyöket ássa alá -- hangzik el a vitában, amit a multikulturalizmus kritikusaként ismert Kenan Malik és Fero Sebej szlovák politikus folytatott arról, hol siklott ki a multikulturalizmus és milyen alternatívái vannak Európában. Az Eurozine folyóirat által szervezett "Europe talks to Europe" vitasorozat keretében tartott vitát Samuel Abrahám, a Kritika & Kontext c. folyóirat főszerkesztője vezette.

Samuel Abrahám: A multikulturalizmus eredetileg pozitív jelentésű fogalom volt, amely az "olvasztótégelyen" belüli sokféleséget jelezte, ma már azonban mindinkább az etnikai gettók létrejöttével hozzák kapcsolatba. A különbségek elismertetése és a pluralizmus iránti tisztelet helyett új konfliktusokat teremtett. Kenan Malikot kérdezem: mi történt a multikulturalizmussal?

Kenan Malik: A probléma véleményem szerint részben a multikulturalizmus jelentésével kapcsolatos zűrzavarral függ össze. A fogalomnak két különböző jelentése van. Az egyik a sokféleség, mint megélt tapasztalat, a másik a multikulturalizmus, mint politikai folyamat. A sokféleség, mint megélt tapasztalat azt jelenti, hogy olyan társadalomban élünk, amely a tömeges bevándorlás következtében nyitottabbá, vibrálóbbá, mindinkább kozmopolita jellegűvé vált. Az elmúlt 50 évben végbement tömeges bevándorlás ebben az értelemben megítélésem szerint igen kedvező következményekkel járt. A multikulturalizmus, mint politikai folyamat viszont

az idők folyamán egész más jelentést kapott, nevezetesen azt, hogy a sokféleség kezelése érdekében különböző etnikai rekeszekbe helyezük az embereket. E folyamat során intézményessé, nyilvánosan elfogadottá és elismertté válnak a kulturális különbségek. A politikát aszerint alakítják, melyik etnikai rekeszben van az ember, és ez szerintem az alapvető probléma.

A sokféleség, mint megélt tapasztalat és a multikulturalizmus, mint politikai folyamat összemosódása kedvezőtlen következményekkel járt. A jobboldalon – és nem csak a jobboldalon – sokan a bevándorlást és a bevándorlókat tették felelőssé a nyugati társadalmakban tapasztalható szociális problémákért. A baloldalon ugyanakkor meggyengítette sokak elkötelezettségét az olyan klasszikus szabadságjogok iránt, mint a szólásszabadság és a szekularizáció. A multikulturalizmus, mint politikai folyamat ugyanakkor paradox módon aláássa a sokféleségben, mint megélt tapasztalatban rejlő előnyöket.

A multikulturalisták nagyon ritkán teszik fel a kérdést maguknak, hogy miért jó a sokféleség. A sokféleség nem önmagában és önmagáért jó, hanem azért, mert elősegíti látókörünk kitágítását, azt hogy kitörjünk a rekeszből – legyen az kulturális, etnikai vagy vallási – amelyben élünk. Hogy más értékeket, más hiteket és más életmódokat is lássunk és reflektáljunk ezekre. Hogy párbeszédet, vitát kezdjünk, aminek alapján egyetemesebb nyelv jöhet létre. A multikulturalizmus, mint politikai folyamat éppen az ilyen párbeszédet és vitát erodálja a “tisztelet” és a “tolerancia” nevében. Vagyis éppen azt ássa alá, ami a sokféleség előnye, amiért érdemes ápolnunk.

SA: Fero Sebej, mi siklott így ki társadalmunkban, és ezen most a szlovák társadalmat is értem, hogy a multikulturalizmus ilyen helyzetbe került?

Fero Sebej: Mi itt Szlovákiában csak megfigyelők vagyunk, mivel társadalmunk alapján inkább multi-etnikus, mint multikulturális. A magyarok, a szlovákok, a németek és mások kulturális tekintetben alig különböznek egymástól, hasonló a viszony az egyén és a hatalom között, és azonos a vallási örökség is. Az etnikai feszültségek inkább az etnikai csoportok közötti korábbi összeütközésekből származnak. A rasszizmus különböző fajtái is megtalálhatók, így a roma kisebbséggel szembeni megkülönböztetés, vagy az antiszemitizmus. Ez utóbbi egyfajta összeesküvés-elmélet formájában él tovább, amely szerint a zsidók titokban uralmuk alatt tartják a világot. De ha a szlovákiai helyzetet összehasonlítjuk

a nyugat-európai országokban tapasztalt helyzettel, nagy különbségeket tapasztalunk: nálunk nincsenek nagy muzulmán kisebbségek, mint Franciaországban, Németországban, a skandináv országokban, Nagy-Britanniában vagy máshol.

SA: De a multikulturalizmust, mint politikát nem kizárólag a muzulmán kisebbségek miatt hozták létre, és nyilvánvalóan nem vált be *valamennyi* kisebbség esetében. Kenannek talán van valami észrevétele ezzel kapcsolatban.

KM: A multikulturalizmus fogalma véleményem szerint önmagában irracionális. Azon a feltételezésen alapul, hogy a társadalmak olyan kultúrákból tevődnek össze, amely egymással külsődleges kapcsolatban állnak. Itt egy kultúra, ott egy kultúra, amott is egy, és ezek interakcióban vannak egymással. A kultúrák azonban a valóságban nem ilyen természetűek: élő, organikus entitások, amelyek szüntelen változásban vannak. Nincs olyan, hogy multikulturális társadalom. A társadalmat a kulturális formák, hitek, életmódok, értékek változatossága alkotja - valójában minden társadalom ilyen sokféleségekből áll - de ez egész más, mint azt mondani, hogy a társadalom "multikulturális".

Van egy mítosz, hogy az európai társadalmak egykor homogének voltak, aztán a tömeges bevándorlás - elsősorban a muzulmán bevándorlás - következtében plurálissá váltak. De valójában Európa a 19. században plurálisabb volt, mint ma: egy gyártulajdonos és egy gyári munkás között Nagy-Britanniában vagy bárhol Európában lényegesen nagyobb kulturális különbség volt, mint ma egy tizenhat éves észak-afrikai vagy pakisztáni származású fiatal és egy tizenhat éves szlovák vagy brit között. A különbség nem az, hogy a társadalom plurálisabbá vált, hanem hogy ma mást értünk pluralizmuson. A társadalmakat mindig konfliktusok, osztálykülönbségek, generációs, nemi, ideológiai különbségek szabdalják, de a szociális különbségeket ma sokkal szűkebben értelmezzük, vallási, felekezeti és kulturális kategóriákban, mert az identitást is sokkal szűkebben definiáljuk. A multikulturalizmusról szóló vitában bizonyos különbségeket, így a kulturális, az etnikai és a vallási különbségeket fontosnak tekintenek, másokat viszont, mint mondjuk a generációs vagy az osztálykülönbségeket kevésbé relevánsnak.

A multikulturális szemlélet egyik sajátos vonása, hogy a sokféleség értelmezése szerint csak a kisebbségi közösségek határaiig tart. A

társadalmakat sokrétűeknek tartja, mert különböző kultúrákból tevődnek össze, de az egyes kultúrákon belül nem lát különbségeket. Márpedig minden kisebbségi közösség éppolyan sokrétű és összetett – osztályok, korcsoportok, nemek, nemzetiségek, stb szerint – mint bármilyen más közösség. A multikulturális felfogás velejárója, hogy az embereket nem állampolgároknak tekintik, hanem az etnikai rekeszek egy tagjának.

Az elmúlt fél évszázadban két felfogás volt, amely bizonyos embereket nem tekintett állampolgároknak. Az egyik a rasszizmus. A rasszista azt mondja: “maga nem teljes jogú állampolgár, mert más a bőrszíne, maga itt idegen”. A másik a multikulturalizmus. A multikulturalista azt mondja: “a mi szemünkben maga nem egyedi állampolgár, hanem muzulmán, hindu, szikh, fekete”. Ebben az a paradox, hogy a multikulturalizmus eredetileg éppen a rasszizmus következtében keletkezett problémák megoldására jött létre, de újrateremtette a problémákat azzal, hogy az embereket nem állampolgárként, hanem különböző csoportok tagjaiként kezelte, és a közpolitikát e csoportokra, és nem az egyes állampolgárok szükségleteire szabta.

SA: Hosszú évekig Kanadában éltem, ahol a multikulturalizmust nagyra értékelt és eredményes politika volt. A kormány támogatta a szláv, afrikai, ázsiai és más kisebbségeket, nem úgy, mint az USA-ban, és nem voltak olyan feszültségek, mint amilyenek jelenleg Európában tapasztalhatók. Természetesen ma már ott sem olyan rózsás a helyzet, mint korábban volt, de a multikulturalizmus működött.

KM: Én nem hiszek a nagy kanadai multikulturális kísérlet mítoszában. Emlékezzünk arra, mekkora viták voltak a 70-es években arról, mi a franciák szerepe és státusa Québecben, és milyen feszültségek voltak e körül. És mekkora viták voltak az elmúlt tíz évben a szólásszabadság és a gyűlöletbeszéd konfliktusáról, vagy mekkora vita van jelenleg arról, hogy betiltsák-e a burkát Kanadában. Ezek a feszültségek máig sem ültek el, bár különböző módokon jutnak kifejezésre. Mindenesetre nem hiszem, hogy tíz vagy húsz év múlva Kanadát a nagy multikulturális kísérlet pozitív példajaként fogjuk emlegetni.

SA: Térjünk vissza az alapkérdéshez, hogy hol siklott ki a multikulturalizmus. Ön azt írta, hogy vagy cinizmus, vagy egyfajta felsőbbrendűségi érzés vezérelte a brit kormányt, amikor azt mondta, “anyagilag támogatjuk iskoláikat vagy kulturális rendezvényeiket, de nem keveredünk velük”. A

multikulturalizmus ön szerint tudatos diszkrimináció a nyugati kormányok részéről, vagy valóban tenni akarnak valamit a kisebbségekért?

KM: A nyugati kormányoknak nem állt szándékukban szegregált társadalmat létrehozni, a politikusok többsége el volt szánva arra, hogy fellépjen a rasszizmus ellen. Ennek ellenére meg kell állapítanunk, hogy a multikulturális politika kezdettől hibás volt. Tehát nem arról van szó, hogy a politika eredetileg jó volt, csak menet közben valami elromlott. Az történt, hogy sokkal könnyebb volt úgy harcolni a rasszizmus ellen, hogy azt mondták az embereknek “kövessétek a saját értékeiteket, kultúrátokat, életmódokat, hiteteket, mi adunk pénzt a fesztiváljaitokra, táncgyesületeitekre, kulturális központjaitokra”. Fiatalkoromban a '70-as, '80-es években nem volt fontos számunkra saját etnikai kultúránk művelése. Nem tekintettük magunkat etnikailag különbözőnek. Nem volt olyan, hogy muzulmán közösség. Nem tartottam magam muzulmánnak, és egyetlen barátom sem tartotta magát. De mindannyian “feketéknak” tekintettük magunkat, mert a fekete Nagy-Britanniában a '70-es és '80-as években egyfajta gyűjtőfogalma volt azoknak, akik nem voltak fehérek, és megkülönböztetésnek voltak kitéve. Nem etnikai fogalom volt: mi ezt politikai kérdésnek tekintettük. Nagy-Britanniában a '80-as évek végéig nem volt olyan, hogy muzulmán közösség, ezt a multikulturális politika teremtette meg.

Azt állítom tehát, hogy a multikulturális politika elsődlegesen nem alulról jött létre. Vagy csak bizonyos fokig, az identitáspolitikával, ami más kérdés. Nem arról van szó, hogy a kisebbségi közösségek igényt tartottak volna arra, hogy hivatalosan ismerjék el identitásukat, kultúrájukat, értékeiket és életmódjukat. Azt akartuk, hogy hivatalosan ismerjenek el minket, mint egyéneket, hogy a rendőrség, a bevándorlási szervek, a lakáshivatalok, stb. ne kezeljenek minket máshogyan. De az elmúlt húsz évben átalakult az egyenlőség fogalma. Korábban azt jelentette, hogy a különbségek ellenére mindenkivel egyformán bántak, most a különbségek *miatt* mindenkivel máshogy bánnak.

SA: Fero, korábban említette, hogy Szlovákia többetnikumú társadalom. Nem ad ez valamiféle kulcsot annak megértéséhez, mi a multikulturalizmus. Nem mondhatjuk azt, hogy Szlovákia ott tart, ahol Nagy-Britannia az 1970-es években tartott? Mit kellene tennünk a roma közösség problémáinak megoldására?

FS: A legfontosabb nem csak a romák, hanem a szlovákiai magyarok tekintetében, hogy olyan politikát folytassunk, ami elősegíti, hogy otthon érezzék magukat és úgy lássák, minden téren egyenlők. Vagyis, hogy azt érezhessék, ez az ő államuk is. Nincs kollektív megoldás, mivel, mint tudják, vannak romák, akik szörnyű körülmények között élnek Kelet-Szlovákiában, és nincs esélyük, hogy javítani tudjanak a helyzetükön. Ők másfajta segítségre szorúlnak, mint más romák, akiknek egyszerűen arra van szükségük, hogy ugyanúgy kezeljék őket, mint bármelyikünket.

SA: Szlovákiában a romáknak nincs politikai képviselőjük és szervezett csoportjuk is csak kevés; idegennek érzik magukat a társadalomban, nyílt és kevésbé nyílt rasszizmus veszi őket körül. Bármilyen kétséges is a multikulturális politika eredményessége, nem jelent legalább valamilyen alapot, amire építeni lehet, ha a romák felismernék, hogy nekik is vannak jogaik, mint közösségnek?

KM: Ön tehát azt mondja, hogy megoldást jelentene, ha a romák közösségnek, népnek tartanák magukat. De nem tekintik már most is annak? Nem az a probléma éppen, hogy a társadalom többi része csakis csoportnak tartja őket, és a csoport tagjait a kizárólag a romákkal kapcsolatos előítéletek alapján kezelik? Nemrég részt vettem egy vitán a svédországi Göteborgban, ahol a multikulturális politikáért, és ezen belül a romapolitikáért felelős svéd miniszter is felszólalt. Egyebek között azt mondta, hogy a romák nagyon régóta élnek Svédországban, azért speciális jogok illetik meg őket. Ez után feltették neki a kérdést, hogy hogyan kell kezelni az új bevándorlókat, például a muzulmánokat. Őket is megilletik-e ezek a speciális jogok? A miniszter asszony válasza az volt, hogy nem, mert nem élnek még elég hosszú ideje Svédországban ahhoz, hogy ezek a jogok nekik is járjanak. Szerintem két probléma is felmerül azzal kapcsolatban, hogy azért adunk meg az embereknek bizonyos jogokat, mert egyik vagy másik csoporthoz tartoznak, és nem állampolgároknak tekintjük őket, akiknek speciális szociális, gazdasági és más szükségletei vannak. Az egyik az, hogy nem csak azért kerül a fókuszba a csoport, hogy jogokat adjanak neki, hanem azért is, mert előítéletek tárgyává válik: nem az egyes romák problémáit kívánják kezelni, hanem a cigányság egészének tulajdonított problémákat. A másik az, hogy nem hajlandók megadni ugyanazokat a jogokat más csoportoknak, például a muzulmánoknak.

SA: Két fontos fejleményt kell figyelembe vennünk: az egyik a multikulturalizmus a maga hátulütőivel, a másik az iszlamizmus kialakulása,

ami a Salman Rushdie elleni fatva kimondása óta a figyelem középpontjában áll nyugaton. Szeptember 11. megszülte a félelem kultúráját, aminek egyik következménye a szólásszabadság korlátozása. Hogyan illeszthető össze ez a két nagyon különböző fejlemény? Mennyire férnek meg egymással?

KM: Véleményem szerint egyazon érme két oldalát jelentik: a kultúrák összekapcsolódásától való félelmet, illetve “a Másiktól” való félelmet. A multikulturalizmus úgy kezeli ezt a félelmet, hogy a különböző csoportokat elkülönülőként szemléli, amelyeknek eltérő jogai és privilégiumai vannak, és a közpolitikákat ennek megfelelően alakítja. Vannak, akik a világot a civilizációk harcának tekintik, ahol a Nyugat és az Iszlám szemben áll egymással, és a Nyugatot meg kell védeni az iszlám fertőzéstől. Ezen a félelempolitikán csak úgy tudunk túllépni, ha kiállunk a nyitott társadalom, a kultúrák összekapcsolódásának eszméje mellett és hirdetjük, hogy a társadalmat egyebek között éppen a sokféleség viszi előre. Szembe kell szegülnünk egyfelől a rasszizmussal, másfelől a multikulturalizmussal, amelyek egyaránt akadályozzák a sokféleség előnyeinek kibontakozását.

A multikulturalizmus és a szólásszabadság korlátozása közötti összefüggést ilyesféle érveléssel szokták alátámasztani: a társadalomban sok különféle ember és kultúra él együtt, és mindegyiknek megvannak a maga mélyen gyökerező és gyakran összeegyeztethetetlen nézetei és hitei. Ezért korlátozni kell, amit az emberek mondanak és tesznek, hogy minimálisra csökkentsük a súrlódásokat a kultúrák között és biztosítsuk a megfelelő tiszteletet a különböző kultúrákhoz tartozó emberek iránt. Erre az érvre alapozzák a gyűlöletbeszéd betiltását célzó törvényeket és a cenzúra alkalmazását, arra hivatkozva, hogy meg kell akadályozni az egyes különböző csoportok megsértését, stb.

Az én állásponantom ezzel majdnem ellentétes, nevezetesen, hogy éppen azért kell a lehető leghatározottabban megvédeni a szólásszabadságot, mert plurális társadalomban élünk. Egy plurális társadalomban véleményem szerint a sérelem elkerülhetetlen és szükséges. Elkerülhetetlen, mert ténylegesen olyan társadalomban élünk, amelyben mélyen gyökerező és egymással összeütközésben álló nézetek léteznek. De sokkal jobb, ha ezeket az összeütközéseket a felszínre hozzuk, mintha a tolerancia nevében elnyomjuk őket. Ennél is fontosabb, hogy szükség van a sérelemre, mert nem képzelhető el változás és előrehaladás anélkül, hogy megsértenénk más csoportokat. Amikor a emberek azt mondják, hogy “ön megsértett engem”, akkor valójában azt mondják, hogy “ezt nem mondhatja, mert nem

hagyom, hogy bárki kétségbe vonja vagy kigúnyolja, amiben hiszek”. Márpedig ez szerintem nagyon is támadható álláspont.

SA: És mi a véleménye azokról a karikaturistákról vagy kiadókról, akik biztonságuk érdekében nem mondanak ki, vagy nem tesznek meg bizonyos dolgokat?

KM: Nem akarom sem bagatellizálni, sem eltúlozni a veszélyeket. A probléma része szerintem, hogy eltúlozzuk a szólásszabadsággal járó veszélyeket, és ezzel mi magunk teremtjük a problémát. Az igazi kihívást nem az iszlamista erőszak tényleges veszélye jelenti, hanem az, ami a nyugati társadalmak bensőjéből fakad, vagyis az a felfogás, hogy erkölcsileg elítélendő más csoportokat és kultúrákat megsérteni. Az emberek félnek megtenni bizonyos dolgokat, mert tartanak a következményektől, de azért is félnek megtenni bizonyos dolgokat, mert úgy vélik, hogy erkölcsileg elítélendő megsérteni más embereket és más kultúrákat. És ez szerintem sokkal nagyobb probléma. Azt kellene mondanunk, hogy erkölcsileg helyes megsérteni másokat. Ez a plurális társadalom lényege. Ha plurális társadalomban akarunk élni, akkor ennek az az ára – bár én ezt nem árnak, hanem a plurális társadalom erényének tekintem –, hogy összeütközésbe kerülünk egymással. Éppen ez a jó a plurális társadalomban.

FS: Idézek Ayaan Hirsi Ali és Daniel Huff cikkéből, amely a *Los Angeles Times*ban jelent meg. “1990-ben az abortuszt végző egészségügyi intézményeket hasonló módon próbálták megfélemlíteni, de nem engedtek a nyomásnak. Ehelyett amellet lobbiztak, hogy szövetségi szintű törvény szülessen, amely büntethetővé teszi, ha megfenyegetik azokat, akik élnek a szaporodással kapcsolatos jogaikkal, és lehetővé teszi, hogy az áldozatok kártérítést követeljenek. A törvény meg is született 1994-ben kétpárti támogatással. Ugyanilyen törvényre lenne szükség a szólásszabadság elleni fenyegetés büntethetővé tételére.” A szerzőknek szerintem igazuk van. A szólásszabadság olyan alapvető jog a modern társadalomban, hogy a törvény erejével kell fellépni azokkal szemben, akik ezt fenyegetik.

KM: Én valójában nem értek egyet ebben Ayaan Hirsi Alival. Nem hiszem, hogy a szólásszabadságot úgy kellene megvédeni, hogy hozunk egy másik törvényt, amely büntethetővé teszi a szólásszabadság fenyegetését. Nem tartom logikusnak...

FS: És az életveszélyes fenyegetést?

KM: Az életveszélyes fenyegetés már most is büntetendő cselekmény. Véleményem szerint a jelenleginél átfogóbb vitára lenne szükség, és új törvények alkotása helyett éppen a szólásszabadság még meglévő korlátait kell megszüntetni. Az iszlám és az iszlamizmus kérdésében sem értek egyet Ayaan Hirsi Alival, aki egyebek között egyetért azzal, hogy Svájcban megtiltották a minaretek építését. Kissé groteszknak találom, ha valaki azt mondja, hogy a szólásszabadság és általában a szabadság híve, aztán pedig úgy nyilatkozik, hogy – a *tolerancia* jegyében – meg kellene tiltani, hogy a muzulmánok minareteket építsenek. Ez nem más jelentene, mint hogy hivatalosan szentesítik a muzulmánellenességet. Márpedig ezzel határozottan szembe kell szállnunk. Ha kiállunk a szabadságért, akkor mindenkinek a szabadságáért ki kell állnunk, nem csak azoknak a szabadságáért, akiknek szeretjük a nézeteit.

SA: Beszéltünk a korábban még a nyugati társadalom nagy reménységének tartott multikulturalizmus hátulütőiről; beszéltünk a szólásszabadság megnyirbálásáról, ami meglehetősen meglepő fejlemény a 21. században, és beszéltünk a félelem kultúrájáról Nyugaton. Véleményük szerint a szólásszabadság védelmén kívül van még bármi, ami képes megakadályozni, hogy a nyugati társadalom a félelem és az irracionalitás szakadékába csússzon?

KM: Véleményem szerint ezen a ponton feltétlen szükség van bizonyos distinkciókra. Azzal kezdtem, hogy meg kell különböztetnünk a sokféleséget, mint megélt tapasztalatot és a multikulturalizmust, mint politikai folyamatot. Ez rendkívül fontos különbségtétel, mert az egyik probléma az, hogy a multikulturalizmust gyakran olyanok bírálják, akik szembenállnak a sokféleséggel és a bevándorlással. A multikulturalizmus jobboldali kritikája a bevándorlókkal szembeni ellenérzésből fakad, és ezt teljes egészében el kell utasítanunk. Ugyancsak különbséget kell tenni az egyén jogai és a csoportok jogai között. Nem szabad úgy védeni az egyén jogait, hogy azoknak a csoportoknak adunk bizonyos jogokat, amelyekhez tartoznak. Ezzel valójában korlátozzuk a jogaikat, mert ha el akarják hagyni a csoportot, vagy ha meg kívánják kérdőjelezni a csoport normáit, akkor ezzel elveszítik ezeket a jogokat.

Ugyancsak különbséget kell tenni a bőrszínnel szembeni vakság és a rasszizmussal szembeni vakság között. A kettő eléggé összekeveredett. Franciaországban például a multikulturalizmussal szembeni érvelés a rasszizmus melletti érveléssé vált. A romákkal, muzulmánokkal vagy

másokkal szembeni politikai diszkriminációt – így például a burka betiltását is – azzal indokolják, hogy erre az asszimiláció érdekében van szükség. Az asszimiláció valójában azt jelenti, hogy az egyént állampolgárként és nem valamely csoport tagjaként kezeljük. Ez nagyon helyes felfogás és alapvetően különbözik attól, ahogy az asszimilációt sok helyen a gyakorlatban felfogják, így Franciaországban is, ahol az asszimilációs politika azzal a következménnyel járt, hogy a hatóságok az emberek különböző csoportjait a különbségekre hivatkozva különbözőképpen kezelik. Azt mondják, hogy bizonyos csoportok, például a muzulmánok vagy a romák, nem tartoznak a mi kultúrákhoz, a mi társadalmunkhoz, mert kultúrájuk, értékeik, életmódjuk annyira különböznek a miénktől, annyira szemben állnak a miénkkel. Ez lett az asszimilációs politika következménye, ami szerintem nagyon veszélyes.

Végül különbséget kell tennünk a köz- és a magánszféra között. Az egyik probléma a multikulturalizmussal, hogy elmosódott a határ a köz- és a magánszféra között. Meg kell védenünk az emberek jogát ahhoz, hogy a maguk értékeit, hiteit, életmódját kövessék a magánszférájukban. A magánszférán nem pusztán a magánéletet értem, hanem az életnek mindazokat a területeit, amelyek elkülönülnek az államtól az állami intézményektől. Ugyanakkor biztosítanunk kell, hogy a közsférában az állam ne kezelhesse eltérően az embereket speciális értékeik, hiteik, életmódjuk alapján. Az az ideális plurális társadalom, amelyben semmi sem csorbítja az emberek szabadságát, hogy a maguk hiteit, értékeit és életmódját kövessék a magánszférában, de a közsférában mindezekről függetlenül állampolgárként kezeljék őket. A multikulturalizmus ma már ettől teljesen eltérő jelentésűvé vált: az embereket hiteik, értékeik és életmódjuk alapján különbözőképpen kezelik a közsférában, a magánszférában pedig az szab korlátot, hogy félnek másokat megsérteni.

SA: Fero, mi az ön megoldási javaslata? Hogyan tudjuk biztosítani a szólásszabadságot, ugyanakkor visszaszorítani a rasszizmust akár Szlovákiában, akár az Európai Unióban?

FS: Szerintem nincs ellentmondás a kettő között. A rasszizmus elleni küzdelem nem jelenti azt, hogy korlátozni kellene az önkifejezési szabadságot. Gyűlölöm a rasszista vicceket, de nem engedném csorbítani az emberek jogát, hogy ilyen vicceket meséljenek. Ezek rendkívül visszataszítóak és ostobák, de eszembe nem jutna jogi úton szabályozni a kérdést. Valójában nem hiszek a kollektív jogokban. Mindenkit egyenlőként

kell kezelni, de mindenki szabadon megválaszthatja, hogy akar élni. A rasszista erőszakkal szemben törvényi úton kell fellépni, ugyanakkor a kulturális elit felelőssége elérni, hogy a rasszizmus szégyellni való dolog legyen. Szerintem ez nevelés és nem a szólásszabadságot csorbító törvények révén biztosítható.

KM: A szólásszabadság lényegének megértéséhez fel kell tenni a kérdést: kinek az érdeke a cenzúra? Azoknak, akiknek a hatalom a kezükben van, vagy azoknak, akiknek nincs? Szerintem a cenzúra csak azoknak áll érdekében, akiknek megvan a hatalmuk a cenzúra kikényszerítésére és szükségük is van rá. A hatalom nélküliek érdeke, hogy a lehető legkevesebb működjön cenzúra. A szólásszabadság mindig azok számára jelent fegyvert, akik fel akarnak lépni a hatalom ellen, és azok kezében fegyver, akik meg akarják őrizni a hatalmukat. Ezért gondolom, hogy aki fel akar lépni a rasszizmus ellen, annak támogatnia kell a szólásszabadság lehető legnagyobb kiterjesztését.

Kérdés a hallgatóság soraiból 1: Milyen jogi eszközökkel tudja egy olyan ország, mint Szlovákia – amely Fero Sebej szerint nem multikulturális, hanem multietnikus – elkerülni a multikulturális gyakorlatot, amely minden jó szándék ellenére kudarcot vallott? Milyen törvényekre van ön szerint ehhez szükség? Ön, mint parlamenti képviselő híve annak, hogy törvényi úton megakadályozzák vagy csökkentsék a bevándorlást annak érdekében, hogy Szlovákia elkerülje azokat a hibákat, amelyeket más országokban elkövettek?

Kérdés a hallgatóság soraiból 2: Említették Skandináviát, ahol nagy arányban vannak bevándorlók, elsősorban muzulmán bevándorlók. Svédországban a lakosság 15 százalékát teszik ki azok, akik máshol születtek, és a lakosság 30 százalékának van úgynevezett bevándorló háttere, azaz második és harmadik generációs bevándorló. Az országot még a közelmúltban is úgy emlegették, mint a multikulturális politika pozitív példáját. De néhány héttel ezelőtt egy idegenellenes párt a szavazatok 5,7 százalékával 20 mandátumot szerzett a svéd parlamentben. 2009-ben a liberalizmus egy másik bástyája, Nagy-Britannia esett el: a Brit Nemzeti Párt (BNP) mandátumot szerzett az Európai Parlamentben. Mindkét ország esetében kétféle reakció volt ezekre a fejleményekre a többi párt részéről. Az egyik, hogy rasszistának nevezték ezeket a pártokat, kifejezésre juttatva, hogy elhatárolódnak attól, amit ezek mondanak. A másik, hogy átvették vagy integrálták a szélsőséges pártok politikájának egyes elemeit. A nyitott

társadalom, a sokféleségen alapuló társadalom hívei számára egyik válasz sem kielégítő. Mi a helyes válasz?

FS: Először is nincs szó arról, hogy törvényekkel kívánnánk korlátozni a bevándorlást. Most éppen azért küzdünk, hogy eltöröljék az úgynevezett államnyelvtörvényt, amit a Szlovákiában élő magyarok fenyegetőnek tartanak, mert lehetővé teszi, hogy pénzbírságot vagy egyéb büntetést rójanak ki, a miatt, mondjuk, hogy egy színházi műsorfüzet nem szlovák, hanem magyar nyelven van. Véleményem szerint az egész törvényt, úgy ahogy van, a szemétkébe kellene hajítani. De ehhez láthatóan nincs meg – eufemisztikus kifejezést használva – a megfelelő “politikai akarat”, így most azt próbáljuk elérni, hogy kivegyék a törvényből azokat a paragrafusokat, amelyek alapján meg lehet büntetni valakit azért, mert egy másik nyelvet használ. A kultúrához hasonlóan a nyelv is élő dolog, állandóan változik, a történelem és az emberek egyaránt hatással vannak rá; az utánunk jövő nemzedék máshogy fog beszélni, mint mi. A nyelvtörvény a szlovák nyelvet is korlátozza, ami ostoba dolog.

KM: A bevándorlásról szóló kérdésnél maradva: én nem csak a multikulturalizmust bírálom, hanem a bevándorlás-ellenes beállítottságot is, ami ugyanannak az érmének a két oldala. A vita során mindkét fél összemossa az embereket és az értékeket. Az önmagában nem okoz problémát sem az emberek közötti viszonyok, sem az ideológiák, sem az értékek terén, hogy adott országban a világ különböző tájairól származó emberek élnek. Egyrészt vannak, akik korlátozni kívánják a bevándorlást arra hivatkozva, hogy csak etnikailag homogén nemzetben lehetnek közös értékek. Másrészt vannak a multikulturalisták, akik azt mondják, hogy mivel etnikailag vegyes társadalomban élünk, nem lehetnek közös értékeink. Mindkét fél téved.

A szélsőjobboldal megerősödése Svédországban érdekes jelenség. A Svéd Demokrata Pártnak, a BNP-nek vagy más szélsőjobboldali pártoknak Európában kétféle támogatói vannak. Van a rasszista kemény mag, amelynek gondolkodását semmilyen tény vagy érvelés nem képes megváltoztatni. Aztán van a támogatóknak egy szélesebb köre, amely azokból kerül ki, akik kiábrándultak a hagyományos politikából, különösen a szociáldemokrata pártokból. Ezek az emberek úgy érzik, hogy ezek a pártok magukra hagyták őket, mivel megszüntették a kapcsolatot a munkásosztálybeli közösségekkel. Érdekes egyébként, hogy visszatérő hivatkozás náluk, hogy “mi is rajta akarunk lenni a multikulturális térképen”.

Gyakori érvelés az is, hogy “A muzulmánok, a feketék vagy a hinduk büszkék az identitásukra, a történelmükre, a múltjukra, mi miért nem tudunk büszkék lenni ezekre? Mi is büszkék akarunk lenni a fehér történelemre. Ápolni akarjuk a fehér örökséget.” Ez bizonyos értelemben a multikulturalizmus legsötétebb oldala: a rasszizmust a kulturális identitás egy formájává teszi. A szélsőjobb itt a sokféleség nyelvezetét, a multikulturalizmus nyelvezetét használja.

Ahhoz, hogy felléphessünk ez ellen, először is teljesen nyíltan kell beszélnünk a faji kérdésekről, a bevándorlásról, a multikulturalizmus, stb., amihez a szólásszabadság teljes kitágítására van szükség. Svédországban a szociáldemokraták egy kampányreklámban össze akarták hasonlítani egymással a fehér nyugdíjasokkal és burkát hordó bevándorlókkal való bánásmódot. A filmet betiltották és a tévé nem volt hajlandó lejátszani arra hivatkozva, hogy gyűlöletbeszédet terjeszt. Ez felháborító és ostoba döntés volt. A magam részéről nem azonosulok a film érvrendszerével, de sokan elfogadják, és teljesen legitim politikai érvelés.

Másodszor frontális támadást kell indítanunk a szélsőjobb érvelése ellen a bevándorlás és az iszlám ügyében, szemben az általában bevett vitamódszerrel. Amikor Nagy-Britanniában a BNP két mandátumot szerzett az európai parlamenti választáson, vezetőjüket, Nick Griffint meghívták BBC heti televíziós vitaműsorába. Ez óriási felháborodást váltott ki: nagy tüntetések voltak a BBC épülete előtt, és több politikus közölte, hogy nem hajlandó részt venni a vitában. Végül az egész műsor Griffin és a BNP politikája körül forgott, mivel a többi résztvevő politikus az egész időt arra fordította, hogy Griffint támadja, erkölcstelennek, rasszistának, fasisztának minősítve őt. Aztán a műsor vége felé a többi politikus vetélkedni kezdett azon, melyikük a legkérlelhetetlenebb a bevándorlással szemben. Mindenki túl akarta licitálni a többieket abban, mennyire elszántak, hogy visszaszorítsák a bevándorlást. Ezzel egyfelől démonizálták a szélsőjobbaldalt, másfelől azt mondták, hogy igaza van, állításaik megállják a helyüket. Mindez aligha tekinthető a legcélravezetőbb módnak arra, hogy szembeszálljanak a szélsőjobbaldallal és a szélsőjobbaldali előítéletekkel.